

LES VEUS I LES TRAMPES D'UNA NOVEL·LA
Isidor Cònsul

Julià de Jòdar, *L'àngel de la segona mort*. Quaderns Crema. Barcelona, 1997.

Davant d'una primera novel·la, pel cap baix sorprenent, *L'àngel de la segona mort*, i d'un nom inesperat com Julià de Jòdar, amb traces de pseudònim sense que probablement ho sigui, el crític té dret a sentir-se desconcertat i fins imaginar-se en una situació paral·lela a la de començaments de segle, quan la irrupció de Víctor Català descol·locà l'ordre assenyat del ram de la crítica. Hi acaba d'ajudar la torna que es tracti d'un primer aterratge amb una obra de solidesa. D'altra banda, no sé si per criteri del mateix autor o bé per estratègia editorial, la presentació del novel·lista resulta d'una garreperia tan eloqüent que afavoreix encara més l'enjòlit: **Julià de Jòdar viu i treballa a Barcelona. Aquest és el seu primer llibre.** I, al peu de la nota teogràfica, la foto d'un perfil de testa enlairada dóna fe d'un autor d'edat madura, més encaixat, em penso, en la cinquantena que no pas en àmbits anteriors. S'atrinxera rere el vidre d'unes ulleres i sembla tenir l'esguard entotsolat en una perspectiva d'horitzons llunyans.

Aquesta pinzellada de modèstia, que té una exacta continuïtat en el text de la contraportada que s'adreça a l'obra, suposa un tret destacable en una literatura com la catalana malacostumada a vendre barat, a passar bou per bèstia grossa, a ensarronar el personal amb les faixes de massa premis i a redactar pretensioses solapes editorials que donen garses per perdius amb una freqüència alarmant. Però aquest no és el cas de *L'àngel de la segona mort*, ans tot al contrari. El lector que s'hi acosti ho pot fer lliure de prejudicis i, en tot cas, només armat amb les recomanacions dels amics. Perquè intueixo que en aquesta novel·la funcionarà el tam-tam del boca orella i la gràcia del relat s'obrirà camí tot sol afavorit per l'encert de les pròpies virtuts. Segons com, és una llàstima que no l'hagin ensumada els batedors que busquen candidats per als premis majors de la literatura nostrada. Haurien fet diana segura i sonada. D'altra banda, però, és una sort saber que es pot comptar amb editors de nas esmolat, exiliats del paradís de plàstic dels premis literaris i entestats al risc de trobar joies inesperades com aquest notable primer volum de Julià de Jòdar.

LA POSTGUERRA AL POBLE NOU

L'autor situa l'obra al barri de Guifré i Cervantes que no sembla gaire allunyat, per la geografia, les circumstàncies i l'esperit de la gent, d'un espai que podria estendre's entre el Poble Nou i el Besós. Un barri a tocar de mar, guanyat en part als aiguamolls d'una antiga llacuna, separat de les roques i la platja per la via del tren, i una geografia primerenca del procés d'industrialització de Barcelona. Un barri d'aiguabarreig d'homes i treballs, de convivència entre una petita burgesia autòctona i diferents onades d'immigració, i del conreu de restes d'un passat agrari que es manté pertinaç al costat d'un desgavell de fàbriques de filatures i d'indústries químiques. Els fets que s'hi narren giren sobre la doble mort d'un noi de catorze anys, Àngel Cucharicas, aprenent a la fleca dels germans Font, víctima del joc de garrotades d'un patró irat perquè al noi se li ha cremat una fornada de coques de sant Joan, l'any de gràcia de 1956. Resulta, però, que els germans Font són gent d'ordre i d'església, amatents dels principis del règim i amb la butlla que suposa tenir l'esquena coberta per un pare màrtir, assassinat l'any 1936 per un grup d'anarquistes incontrolats dels que duïen, en mortals passejades nocturnes, burgesos i missaires al ganyet. Emparats per aquesta raó històrica, els fills del difunt Aureli Font disfressen la mort del xicot i porten el cadàver a la via del tren perquè el primer comboi que passi el parteixi per la meitat i tot acabi entre el dol i la desgràcia d'un accident lamentable.

A la barriada de Guifré i Cervantes, però, no s'ha acabat de fer net amb els estralls de la guerra civil i, vint anys després, la vida continua furgant entre les cendres i les clavegueres de tot plegat. Al duet dels germans Font, el Quimet i la Patro, se'ls ha podrit el dedins i només delegen poder venjar, sense haver-ho aconseguit encara, l'assassinat del pare. Mentrestant, un antic propagandista àcrata ha tornat al barri per fer de sagristà al costat de mossèn Bonaventura; un dels pinxos de la FAI, a comptar entre els responsables de la mort del flequer pare continua vivint-hi tranquil·lament, i tothom coneix la malaurança de Leonorina "La Pajarilla", que era monja de clausura l'any 1936 i va passar directament del convent a la casa de barrets de la Trini, on encara hi fa la vida. Tot d'una, el cos trinxat de l'Àngel Cucharicas que la gossa Canela ha trobat vora la via del tren posa en moviment l'engranatge aturat de la història. Ho fa a partir d'una estratègia narrativa

que s'omple amb recursos de la novel·la d'enigma i que l'autor desplega amb l'ofici de qui fa encaixar pacientment les peces del trencaclosques. Un rere l'altre van sortint la resta dels actants de la història: els germans Boni i Masián Caballero, l'àcrata espiritualista Gregori Salicrú, el comissari de la policia, de malnom "El Chato", les putes del bordell de Trini "La Rossa", Pepe "El Moca" i tot un estol acolorit de personatges que habiten amb veus complementàries el teixit de la novel·la, l'omplen d'un costumisme que no és gens forçat ni anecdòtic, i creen un món coherent i bigarrat, que pot recordar les traces de Juan Marsé i aquella esplèndida visió del Guinardó dels anys cinquanta i seixanta. Julià de Jòdar hi afegeix girs d'humor, detalls agraiats d'esperpent i una certa flaca reflexiva sobre el mestissatge d'aquest país que anem fent i desfent.

EL MON REAL ENGOLIT PER LA NOVEL·LA

L'autor, a més de desplegar una història que se t'enduu sense treva ni contemplacions, afegeix detalls de singularitat per a situar la història com allò que és: només una novel·la, encara que en el substrat s'hi belluguin retalls d'història i fets que potser van succeir en realitat. El narrador es limita a actuar com la tia Eulògia, l'explicadora d'històries que obre la novel·la, asseguda al peu de la figuera i regnant, en els capvespres d'estiu, entre la quitxalla del barri. Les històries de la vella Eulògia semblaven certes, però, si mai n'hi havia l'ocasió, ningú no podia comprovar-ne l'autenticitat. L'autor fa exactament el mateix i quan té més o menys tancat l'argument i els serrells que ha originat la desgràcia de l'Àngel Cucharicas s'introdueix ell mateix dins del tram de *L'àngel de la segona mort*.

Ho fa quan ja ha passat una pila d'anys dels fets, i el narrador, que havia abandonat per sempre el barri de la seva infantesa, hi torna per resoldre tràmits legals derivats de la caiguda d'un mur del cementiri vell que ha produït un desgavell barrejat d'ossos, cranis i restes de caixes d'enterrament. Així que retorna al barri, la memòria li recorda les queixes dels protagonistes de la novel·la que no es troben a gust de la manera com han quedat dins del relat. És un detall saborós de tradició literària, si voleu de regust pirandel·lià i en la línia d'aquell personatge d'Unamuno que s'encarava a l'autor perquè no estava d'acord amb el tractament de futur que li proposava. Tot d'una, entre altres tombes que han patit la mateixa ensulsiada, apareix el taüt d'un esquelet de mida mitjana amb unes inicials que el narrador

identifica d'immediat. L'observa atentament i n'agafa els ossos del peu dret. El món real, ens dirà després, ha estat engolit per la capacitat de fabulació, i és per aquest motiu que aprofita d'adaptar la realitat del món a la realitat de la novel·la. La gossa Canela havia trobat el cos malmès de l'Àngel Cucharicas a tocar de la via, i l'amic més íntim del difunt, havia ensopegat, uns metres més enllà, cobert entre els matolls, amb el peu dret del noi mort que durant un temps conservà dins d'un pot amb formol. Era intolerable deixar que la història no seguís les giragonses de la ficció. Per això, discretament, roba del taüt les restes del peu dret, les embolica amb una paperina improvisada amb un full de diari i les abandona en una paperera de vora la platja. És una manera de deixar clar que el món real de bona part del relat ha estat engolit per l'artifici de la ficció i per les trampes de la novel·la.

Isidor Cònsul